

חנוכה
HANUKKA

501 ■ 11/1994 ■ כסלו התשנ"ה

רשות הדואר
ISRAEL POSTAL AUTHORITY
השירות הבולאי
PHILATELIC SERVICE

בנושא זה נדונו בקהילות יהודיות בימי הביניים ובתקופה המודרנית. כבר בתנ"ך מסופר על כיור הנחושת למשכן שנעשה מ"מראות הצובאות" (שמות לח ח), ולפי פירוש רש"י היו אלה "מראות של נשים". גם עגל הזהב נעשה מתכשיטים (שם לב ג-ד). בבית המקדש נעשה שימוש שני בבגדי כהונה שבלו: "ומהם היו עושים פתילות למקדש" (שבת כא עא). התלמוד הבבלי קובע כי "תשמישי מצווה נזרקין ותשמישי קדושה נגנזין" (מגילה כו עב'). עם זאת נקבע שאפשר להשתמש בחפצים לשימוש שני בתנאי ש"מעלין בקודש ואין מורידין" (מנחות צט עא). מותר להפוך חפץ של יום יום לתשמיש מצווה, ותשמיש מצווה – לחפץ של קדושה.

על פי הקטלוג "מעלין בקודש"
מאת איריס פישוף, מוזיאון ישראל, תשמ"ה

חנוכה מאזאגן, מרוקו

אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים (מתנה בעילום שם)

חנוכה זאת נעשתה במרוקו מחומרים שהיו בהישג יד: פח מודפס שנועד לקופסאות שימורי סרדינים, פיסות בד ושברי זכוכית. על גב החנוכה אפשר להבחין בתוויות "סרדינים בשמן זית". מלבד ההיבט האמנותי, משקפת התופעה של שימוש בחפצי חולין להכנת חפצי קדושה, מצב חברתי וכלכלי מסוים וסיפור אנושי מיוחד. חפצים שנוצרו לשם קישוט ספר התורה בבית – הכנסת נעשו בדרך כלל מחומרים שנועדו להידור המצווה: כסף, זהב ואריג ברוקאד מפואר; ובכך נתקדש החומר עם ספר התורה ואביריו. אולם, לעתים השתמשו בחפצים שייעודם המקורי היה שונה, ביניהם חפצי חולין, אשר בגלל סיבה כלשהי הפכו לתשמישי קדושה ומצווה. על קבוצה זו נמנים בגדים ששונו לפרוכות, כובעי חיילים שהפכו למנורות חנוכה, חיתול תינוק שעטפו בו ספר תורה, וגביעי שמפניה שנעשו לרימונים לספר תורה.

קיימים גם חפצים שנוצרו מלכתחילה כחפצי קודש, אולם לאחר שבלו במרוצת השנים, נעשו מהם תשמישי קדושה אחרים; ולעתים, במטרה לחזור ולנצל את החומר היקר ומתוך התעלמות מוחלטת מקדושתם המקורית, חפצים אלה הוסבו לתשמישי מצווה. כך, לדוגמא, אירע לטס לתורה ששימש להכנת חנוכיה, לדפים מספרי קודש, מגילות אסתר וכתובות ששימשו כקלף לכריכת ספרים.

הרעיון של שימוש שני אינו זר בישראל. שאלות

The Hanukka lamp featured here was made in Morocco from available materials: printed tin from sardine cans, pieces of cloth and slivers of glass. On the back of the Hanukka lamp, the words "Sardines in Olive Oil" can be made out. Besides its artistic aspect, the lamp reflects the phenomenon of using every day objects and converting them into ritual artifacts, reflecting a specific social and economic situation and often disclosing a fascinating human story. Objects made for embellishing the Torah Scroll in the synagogue were generally made of materials intended to enhance the observance of the ritual - silver, gold and splendid brocades - and in this way the material used was sanctified together with the Torah Scroll and its appurtenances. Often, however, objects whose original purpose was quite different were used, including secular, ceremonial artifacts. These include garments, that were converted into curtains for the Holy Ark (parokhot); brass plaques from soldiers' helmets that were made into back walls of Hanukka lamps; infants linens which were resewn to form binders for the Torah Scrolls, and champagne goblets which were reassembled to make Torah finials (rimonim).

A second group consists of ceremonial objects which, having worn out with time, were adapted for other sacred or lesser ceremonial use, the purpose being the recycling of precious materials, the original function of the artifacts being often completely overlooked. So, for example, a Torah breastplate was converted to the back wall of a Hanukka lamp, and leaves from sacred books, and parchments from marriage contracts (ketubot) and from scrolls of the Book of Esther were incorporated in the bindings of prayer - books.

The concept of reutilization is hardly foreign to Judaism. The subject was often discussed in Jewish communities during the Middle Ages and in modern times. In the Bible it is related that the brazen laver in the Tabernacle was made from mirrors (Exodus 38:8) and according to Rashi's commentary, these were the mirrors of the women who assembled at the door of the tabernacle. The Golden Calf was also made from jewellery (ibid, 32, 3 - 4). In the Temple, worn out garments of priests were reused: " worn out priestly garments were unravelled, and from them were made wicks for

the Temple" (Talmud Babli, Shabbat, 21a). The Babylonian Talmud also determines that " accessories of religious observance (when disused) are to be thrown away and accessories of holiness are to be stored away " (Megilla, 26b). But, even so, it was permitted to reutilize objects on condition that " what is holy must be raised (in honour or holiness) and not be brought down " (Menahot 99a). Thus it was possible to turn an every day object into a ceremonial object, and a ceremonial object into a sacred one, but not vice -versa.

Based on Iris Fishof's Introduction to the exhibition catalogue " From the Secular to the Sacred" Israel Museum, Jerusalem, 1985

HANUKKA
Issue: November 1994
Designer: Igal Gabay
Size : 40 mm x 25.7 mm
Plate no.: 235
Sheet of 15 stamps
Tabs: 5
Printers: E. Lewin - Epstein Ltd.
Method of printing: Offset

HANUKKA
Emission: Novembre 1994
Dessinateur: Igal Gabay
Format: 40 mm x 25.7 mm
No de planche: 235
Feuille de 15 timbres
Bandelettes: 5
Imprimerie: E. Lewin - Epstein Ltd.
Mode d'impression: Offset

HANUKKA
Emission: Noviembre de 1994
Dibujante: Igal Gabay
Tamaño: 40mm x 25.7 mm
No de plancha: 235
Pliego de 15 sellos
Bandeletas: 5
Imprenta: E. Lewin - Epstein Ltd.
Sistema de impresion: Offset